

Handläggning av familjemål

– gemensamma rutiner vid
Södertörns tingsrätt

Innehåll

1. Indispositiva tvistemål	3
1.1 Vad är ett indispositivt tvistemål?	3
1.2 Vem har behörighet?	3
1.3 Vad är familjedomarens funktion?	3
1.4 Vilka mål är inte lämpliga för tingsfiskaler att handlägga?	4
1.5 Vem bereder de indispositiva målen?	5
1.6 Vem är ansvarig för beredningen?	5
1.7 Vad ska man kontrollera i ansökan om stämning?	5
1.8 Vem är behörig (har rätt) att föra talan?	6
1.9 Ofullständig ansökan	6
1.10 Rättshjälp	7
1.11 Ansökningsavgift	8
1.12 Rätt domstol	8
1.13 Mål om äktenskapsskillnad	8
1.14 Mål om vårdnad, boende och umgänge	9
1.15 Mål om fastställelse av faderskap och hävning av faderskap	9
1.16 Foruminvändning	9
1.17 Mål med internationell anknytning	10
1.18 Översättning av handlingar	10
2. Mål om vårdnad, boende och umgänge	10
2.1 Utfärda stämning	10
2.2 Utfärda stämning med kallelse till muntlig förberedelse	11
2.3 Snabbupplysningar enligt 6:20 FB inför en muntlig förberedelse	11
2.4 Svaromålet kommer in/tiden har gått ut för att svara	12
2.5 Sätta ut målet till muntlig förberedelse	13
2.6 Syftet med den muntliga förberedelsen	13
2.7 Protokoll vid den muntliga förberedelsen	16
2.8 Handläggarnas uppgifter efter muntlig förberedelse	16
2.9 Vårdnads/boende och umgängesutredning	17
2.10 Att tänka på vid begäran om utredning	17
2.11 Att tänka på vid begäran om 6:20 upplysningar	18
2.12 Att tänka på vid uppdrag till medlare	19
2.13 Remisstider	19
2.14 Nya yrkanden	20
2.15 Samförståndslösning under förberedelsen	20
2.16 Åtgärder efter vårdnadsutredningen	20
2.17 Planera för huvudförhandlingen	20
2.18 Handläggning enligt Konflikt och Försoning	21
2.19 EU-intyg om domar och umgänge	22
2.20 Socialnämndens uppföljning av umgängesstöd	22
3. Gemensam ansökan om vårdnad	22
3.1. Kontroll av ansökan	22
3.2 Den fortsatta handläggningen	23
4. Gemensam ansökan om äktenskapsskillnad	23
4.1 Vad ska man kontrollera i ansökningen?	23
4.2 Ofullständig ansökan	24
4.3 Underrättelse till socialnämnden då makarna inte begär upplösning av den gemensamma vårdnaden	24
4.4 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte?	24
4.5 Dom utan betänketid	24

4.6 Underrättelse om betänketid	25
4.7 Interimistiska beslut	25
4.8 Återkallelse	26
4.9 Dom efter betänketid	26
4.10 Att skriva av målet	27
4.11 Fullföljd av äktenskapsskillnad	27
4.12 Avgöra målet genom dom	27
4.13 Att registrera omloppstid i Vera	27
5. Ansökan om stämning i mål om äktenskapsskillnad m.m.	28
5.1 Interimistiskt beslut under betänketiden	28
5.2 Fullföljd av äktenskapsskillnad	29
6. Särskilt om faderskapsmål	29
6.1 Vem har rätt att väcka talan?	29
6.2 Att handlägga mål om faderskap	29
7. Något om mål om underhållsbidrag	31
8. Sekretess i familjemål	31
9. Mallar och lathundar	31

1. Indispositiva tvistemål

1.1 Vad är ett indispositivt tvistemål?

Indispositiva mål är sådana mål där parterna inte kan träffa en förlikning om saken utan där frågorna måste prövas i sak av domstol, t.ex. mål om äktenskapsskillnad, vårdnad, boende, umgänge och faderskap. I fråga om vårdnad, boende och umgänge kan dock parterna träffa ett avtal som godkänns av socialnämnden. Mål som endast avser underhåll till barn är dispositiva och behandlas endast kort i avsnitt nedan.

1.2 Vem har behörighet?

Notarie och domstolshandläggare har enligt 16 § tingsrättsinstruktionen efter förordnande från lagmannen eller chefsrådmannen behörighet att vidta åtgärder för beredningen av mål och ärenden (däribland familjemål). Behörigheten framgår av aktuellt förordnande.

Efter förordnande kan notarie få behörighet att enligt 18 § tingsrättsinstruktionen handlägga bl.a. följande mål.

- mål om äktenskapsskillnad och därmed sammanhängande frågor samt mål rörande vårdnad om barn, barns boende och umgänge med barn, som har inletts genom gemensam ansökan, dock inte mål som har blivit tvistiga sedan ansökan gavs in (4 p.)
- handlägga mål enligt 14 kap. 12 § äktenskapsbalken första meningen, dvs. mål där endast frågan om äktenskapsskillnad är uppe (när betänketid inte krävs eller har löpt ut (11 p.)

Förordnande får inte avse mål som är omfattande eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet.

1.3 Vad är familjedomarens funktion?

På varje avdelning ska en rådman vara utsedd till familjedomare. Den rådmannen har ett särskilt ansvar för familjemålen inklusive verkställighetsmålen. Ansvaret innebär att familjedomaren

- kontinuerligt följer upp beredningen av familjemålen (drivningsansvar)

- bl.a. utgör ett stöd åt domstolshandläggarna och notarierna i beredningen av familjemål och kunskapskälla åt kollegorna. Detta utesluter dock inte att andra domare är stöd åt domstolshandläggare och notarier
- själv bör handlägga de familjemål som är särskilt omfattande och komplicerade
- ansvarar för att tingsfiskalerna inte tilldelas de familjemål som kan antas kräva särskild erfarenhet
- medverkar i träffar med övriga familjedomare samt i samverkansträffarna med de olika familjerätterna
- deltar i kurser och utbildningar i familjerätt som anordnas av Domstolsakademin m.fl. samt i de träffar som anordnas i nätverk mellan domare (humanjuristdomarna)
- informerar avdelningen från kurser och möten
- undervisar nya handläggare och notarier om handläggningen av familjemål.

1.4 Vilka mål är inte lämpliga för tingsfiskaler att handlägga?

Enligt utbildningsplanen ska tingsfiskalerna inledningsvis ha muntliga förberedelser i indispositiva mål och under den senare delen även ha huvudförhandlingar i sådana mål. Tingsfiskaler får dock inte tilldelas arbetsuppgifter som kräver särskild erfarenhet enligt 11 § tingsrättsinstruktionen. Exempel på familjemål, som kräver särskild erfarenhet kan vara mål där följande omständigheter förekommer:

- påståenden om allvarligt våld och hot i familjen inklusive hedersrelaterat våld
- allvarlig psykisk sjukdom i familjen
- barn med allvarliga funktionshinder
- stor risk för bortförande av barn
- hög konfliktnivå mellan parterna och upprepade anmälningar och processer.

Familjedomaren, chefsrådmannen eller ställföreträdaren för chefsrådmannen ansvarar i första hand för att sådana mål inte tilldelas tingsfiskalerna. Om det först senare när fiskalen börjat handlägga målet kommer fram att det finns ovan nämnda omständigheter ska fiskalen rådgöra med familjedomaren, alternativt chefsrådmannen, om den fortsatta handläggningen ska flyttas över till en rådmann.

1.5 Vem bereder de indispositiva målen?

Domstolshandläggarna bereder de gemensamma ansökningarna om äktenskapsskillnad. I den mån det behövs rådgör man med familjedomaren eller övriga domare. Behörig notarie meddelar dom i målet. En gemensam ansökan blir tvistig, t.ex. genom att det kommer en begäran i fråga om vårdnad eller boende från en av parterna och den andre parten inte medger det. Samråd ska då ske med familjedomaren om den fortsatta handläggningen av målet.

De domstolshandläggare som har behörighet svarar för beredning av de tvistiga målen, dvs. utfärdar stämning, låter familjerätten få tillfälle att yttra sig, sätter ut målet till muntlig förberedelse, sköter skriftväxlingen mellan parterna och expedieringarna. Om handläggarna är osäkra samråder de med familjedomaren eller annan domare.

1.6 Vem är ansvarig för beredningen?

Familjedomaren är drivningsansvarig för de tvistiga familjemålen fram till den första muntliga förberedelsen. Därefter är den domare, som varit ordförande då eller den som målet har lottats på, ansvarig för målet. Om det finns skäl kan mål knytas tidigare till enskilda domare. Domstolshandläggarna bereder familjemålen på eget ansvar.

1.7 Vad ska man kontrollera i ansökan om stämning?

Domstolshandläggaren kontrollerar stämmningsansökan enligt följande och noterar särskilt:

- Namn, adress och personnummer på parterna
- Finns personbevis (inte äldre än 3 månader) med? Är det rätt typ av personbevis för det aktuella målet? Om inte införskaffas det av tingsrätten från Skatteverket via E-post.
- Uppgift om någon av makarna (i mål om äktenskapsskillnad) har vårdnaden om barn under 16 år för fråga om betänketid och om makarna har barn under 18 år för fråga om vårdnad
- Kontrollera om uppgifterna i stämmningsansökan stämmer med uppgifterna i personbeviset.

- Finns särlevnadsintyg (intyg att makarna levit isär minst 2 år eller annan tydlig uppgift i personbevis) som krävs för äktenskapsskillnad utan betänketid? Observera att detta även gäller fall där äktenskapet varat kortare tid än 2 år (HD i T 1815-13)
- Finns en bestämd begäran (yrkande) som är möjligt enligt lag och kan verkställas?
- Finns en redogörelse för de omständigheter som åberopas till stöd för talan?
- Finns det med bevisuppgift?
- Uppgift om rättens behörighet om det inte framgår på något annat sätt
- Begärs interimistiskt beslut i fråga om boende, umgänge, vårdnad, kvarboende eller besöksförbud och vilka skäl anger man för det?
- Är ansökan undertecknad av käranden (båda parter) eller ombud?

1.8 Vem är behörig (har rätt) att föra talan?

Domstolshandläggarna granskar fullmakter. Fullmakten ska omfatta den aktuella tvisten. Den ska vara undertecknad av parten eller ställföreträdaren. Är barnet kärande och under 18 år förs dess talan av ställföreträdare. Förs talan av socialnämnden ska det finnas ett förordnande från nämnden till den tjänsteman som utför talan. Observera dock att vissa frågor inte kan delegeras till tjänsteman utan måste fattas av nämnden, t.ex. ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 6 kap. 8 a § föräldrabalken, se 10 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Om originalfullmakt begärs åter tas en kopia på fullmakten och en kopia läggs i akten. På kopian antecknas att originalfullmakten har visats upp. Alternativt skannas fullmakten in när den kommer in till tingsrätten och registreras med tillägget ”originalfullmakten uppvisad”. Originalfullmakten kan därefter skickas tillbaka.

1.9 Ofullständig ansökan

Om ansökan inte är fullständig ska käranden föreläggas att komplettera den. Detta kan göras muntligt. Det ska göras skriftligt om det är aktuellt att avvisa ansökan om komplettering inte kommer in. Kontakta i så fall familjedomaren. Avvisning ska dock inte användas om det enbart är särlevnadsintyg som saknas. Föreläggandet skickas i lösbrev eller via E-post. I okomplicerade fall kan domstolshandläggarna skriva föreläggandena. I övriga fall skriver domstolshandläggaren eller notarien förslag till en domare.

Om det inte kommer in en godtagbar komplettering ska ansökan avvisas (t.ex. om ansökan är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för rättegång).

Förslag till beslut upprättas av notarie eller domstolshandläggare och beslut fattas av domare.

1.10 Rättshjälp

Handläggningen av ett mål får inte påbörjas förrän rättshjälp har beviljats eller ansökningsavgift har kommit in. Ansökan om rättshjälp ska prövas snarast. Den skriftliga ansökan granskas av notarie. Beslut om beviljande av rättshjälp fattas av behörig notarie eller av domare i mer komplicerade fall. Beslut om avslag på rättshjälpsansökan fattas av domare. Notarie upprättar förslag till beslut att avslå en ansökan om rättshjälp. Tänk på att göra en kontroll av om den rättsliga angelägenheten omfattas av rättshjälp (t.ex. i mål om äktenskapsskillnad).

Om ombudet är en jurist som inte är biträdande jurist på en advokatbyrå och som inte förekommer tidigare i familjemål på domstolen ska en lämplighetsprövning ske. Det föreslagna rättshjälpsbiträdet ska få tillfälle att komma in med CV och uppgifter om erfarenheter från tidigare rättegångar som rättshjälpsbiträde. Kontakta även Rättshjälpsmyndigheten och kontrollera om juristen har godkänts som rättshjälpsbiträde av dem i familjemål. I de här fallen ska notarien samråda med familjedomaren innan man godkänner juristen som biträde enligt rättshjälpslagen.

Om det framgår att käranden för kort tid sedan processat med hjälp av rättshjälp om samma sak ska notariern rådfråga familjedomaren/ansvarig domare innan beslut fattas om rättshjälp.

Tänk på att Justitiekanslern (JK) ska underrättas om vissa beslut i rättshjälpsfrågor. Det gäller bl.a. när rättshjälp beviljas trots att sökanden har rättskydds försäkring eller målet rör underhåll (DVFS 2012:15).

Har ansökningsavgift redan betalats in när rättshjälp beviljas ska ansökningsavgiften skickas i retur av målkansliet.

1.11 Ansökningsavgift

Ansökningsavgift ska betalas om inte rättshjälp har beviljats eller man avvaktar beslut om rättshjälp. Om ansökningsavgiften- trots kompletteringsföreläggande- inte har betalats ska stämningsansökan avvisas. En domstolshandläggare eller notarie upprättar förslag till beslut till en domare.

1.12 Rätt domstol

Det är särskilt viktigt att domstolshandläggarna kontrollerar att det är fråga om rätt domstol i mål om äktenskapsskillnad. Är det fråga om mål som endast rör vårdnad, boende, umgänge eller faderskap görs också en kontroll men det krävs en invändning från en part för att tingsrätten ska kunna avvisa ansökan.

1.13 Mål om äktenskapsskillnad

Rätt domstol i **mål om äktenskapsskillnad** är tingsrätten i den ort där någon av parterna har sitt hemvist. Med hemvist avses den ort där någon av parterna var folkbokförd den 1 november föregående år. Frågan om rätt domstol ska alltid prövas av tingsrätten (10 kap 17 § 1 st. 5. RB). Om det är fel domstol, kontakta parterna och hör efter om de har något emot att målet överlämnas till rätt domstol (10 kap 20 a §). Beslut om överlämnande fattas av domare och antecknas under ”Händelser” i Vera eller på handling i akten. Saknas samtycke eller förekommer något annat hinder för överlämnande ska ansökan avvisas.

Tänk på att hemvistbegreppet är annorlunda om inte någon av parterna var folkbokförd i Sverige den 1 november året innan ansökan gavs in. Har ingen av parterna hemvist i landet ska talan väckas vid Stockholms tingsrätt (se dock nedan beträffande mål med internationell anknytning). Om parten har hemvist i Sverige när ansökan lämnas in men inte den 1 november året innan ska ansökan handläggas vid tingsrätten och inte vid Stockholms tingsrätt, se bl.a. 7 kap. 2 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Där avgörs en persons hemvist utifrån bosättningsplatsen om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheter i övrigt måste anses stadigvarande.

Vid minsta tveksamheter ska domare tillfrågas.

1.14 Mål om vårdnad, boende och umgänge

Dessa mål tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. dvs. tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. vilket oftast är där det var folkbokfört den 1 november året innan ansökan gavs in. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt. Frågan om rätt domstol ska inte prövas av tingsrätten självmant utan först efter invändning (jfr 10 kap. 17 § 1 st. 5. RB). Det finns således inte någon rätt för tingsrätten att lämna över målet till annan tingsrätt enligt 10 kap. 20 a § RB eller att självmant (ex officio) avvisa ansökan. Det kan dock i många fall vara lämpligt att ta kontakt med ingivaren för att höra efter om han eller hon vill återkalla sin talan eller riskera foruminvändning.

Observera dock att föräldrarnas gemensamma ansökan om ändring av vårdnad, boende eller umgänge kan överlämnas till rätt domstol (6:17 FB och 10:17 1 st. 7 p och 10:20 RB)

1.15 Mål om fastställelse av faderskap och hävning av faderskap

I de fall socialnämnd har att sörja för att faderskap fastställs väcks talan vid rätten i den ort där socialnämnden finns. Barnets talan förs av socialnämnden men om modern har vårdnaden om barnet får hon alltid föra barnets talan. Tingsrätten kan flytta över målet till annan domstol om det avsevärt skulle underlätta handläggningen. I andra fall (t.ex. när barnet är myndigt) väcks talan vid den rätt där mannen ska svara i tvistemål i allmänhet. Talan mot avliden mans arvingar får väckas vid den rätt där dödsboet svarar. Finns det ingen behörig domstol ska målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

Mål om hävning av faderskap (negativ faderskapstalan) får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om det har avlidit, vid den rätt som har att ta upp tvist om arv efter barnet. Observera att socialnämnden inte får föra negativ bördstalan för barnet. Finns det inte någon annan behörig domstol, ska målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

1.16 Foruminvändning

I mål om vårdnad, boende, umgänge och faderskap prövar rätten **inte** självmant om man är behörig. Svaranden måste göra en foruminvändning första gången man ska yttra sig i målet. Någon möjlighet att i ett mål om vårdnad, boende och/eller umgänge överlämna detta till rätt domstol finns inte utom om det är en gemensam ansökan. Om käranden efter en foruminvändning i rätt tid inte återkallar sin talan ska domstolen avvisa talan. Beslut om avvisning sätts upp av notarie och fattas av domare.

1.17 Mål med internationell anknytning

Är det fråga om ett mål med **internationell anknytning** (se Bryssel II-förordningen, förordningen 1931:429 och lagen 1904:26) överlämnas målet till familjedomaren som tar ställning till frågan.

Frågan om svensk domsrätt kan vara komplicerad. Svensk domstol är alltid behörig om svaranden har hemvist i landet, om sökanden/käranden har hemvist i landet sedan minst ett år eller i de fall ansökan om äktenskapsskillnad är gemensam – någon av makarna har hemvist i landet. Är barnet bosatt i Sverige är svensk domstol i allmänhet behörig. Om svensk domstol inte är behörig ska ansökan avvisas. Den ska inte skickas till Stockholms tingsrätt.

1.18 Översättning av handlingar

Om ansökan om stämning eller andra handlingar inte är på svenska ska tingsrätten vid behov översätta dem. Är det fråga om en enkel handling på engelska behöver den inte översättas. Handlingar från tingsrätten ska också översättas om det finns behov av det, d.v.s. inte när man bedömer att parten har möjlighet att själv ordna en översättning. I samband med delgivning i utlandet av en handling som är avfattad på svenska kan den behöva översättas.

2. Mål om vårdnad, boende och umgänge

2.1 Utfärda stämning

Om stämmningsansökan inte innehåller uppgift om svarandens adress inhämtar domstolshandläggaren dessa uppgifter från käranden muntligen eller genom att utfärda ett skriftlig föreläggande. Om käranden inte känner till svarandens adress och denna inte heller framkommer vid registerslagning beslutar familjedomaren eller annan domare om förordnande av god man (18 kap. 1 § ÄktB och 11 kap. 3a § FB). Observera att beslut om god man även kan fattas av en notarie. Den som förordnas som god man ska vara lämplig för uppdraget. Domstolshandläggaren skriver under beslut (stämpel) efter det att man per telefon kontrollerat att den som ska utses vill åta sig uppdraget.

I normalfallet ska stämning utfärdas med föreläggande att komma in med svaromål inom två veckor efter delgivning (utan kallelse till muntlig förberedelse) även om det finns interimistiska yrkanden. Ansökan skickas till svaranden (kopia till uppgett ombud) med bilagor och information om förenklad delgivning. Domstolshandläggare som har behörighet att utfärda stämning gör det.

Bered samtidigt familjerätten i parternas/barnets kommuner tillfälle enligt 6:19 2 st. FB tillfälle att komma in med upplysningar och ge besked om målet kan vara lämpligt att handläggas enligt metoden Konflikt och Försoning. (G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\PROJEKT -Konflikt och Försoning\Handläggning)

2.2 Utfärda stämning med kallelse till muntlig förberedelse

Om det finns seriösa och reella påståenden om följande bör stämning utfärdas med kallelse till muntlig förberedelse: Det behövs ett snabbt beslut för att

- barnet annars far illa (allvarliga brister i omsorgen om barnet, våld och missbruk i hemmet)
- det finns risk för att barnet ska föras bort
- parterna är oense om vilken skola/förskola barnet inom kort ska börja i
- parterna är oense om t.ex. läkarvård för barnet.

Rådgör med familjedomaren innan stämning med kallelse utfärdas. Sammanträdet ska sättas ut inom två månader från det att ansökan kom in. I dessa fall behöver man oftast ta in 6:20 upplysningar.

2.3 Snabbupplysningar enligt 6:20 FB inför en muntlig förberedelse

Tingsrätten **kan** hämta in upplysningar enligt 6:20 FB (s.k. snabbupplysningar) inför ett interimistiskt beslut. Det behövs alltså inte göras i alla fall interimistiskt beslut begärs. I en stor del av fallen kommer tingsrätten inte att fatta något interimistiskt beslut eftersom interimistiska beslut inte ska fattas rutinmässigt. (Se prop.2005/06:99 s.93). Inte heller är tingsrätten tvungen att ta in 6:20 upplysningar på parternas begäran. I de flesta fall kan man därför nöja sig med att familjerätten får tillfälle att lämna upplysningar enligt 6:19 2 st. FB och ange om Konflikt och Försoning är lämpligt. En begäran ska alltid innehålla uppgift om det är något särskilt som tingsrätten vill att socialnämnden ska göra, t.ex. höra barnet om sin livssituation och utreda dess vilja, höra skol-, förskole- och fritispersonal eller andra personer och belysa föräldrarnas hemförhållanden. Det är alltid en domare som ska utforma uppdraget till socialnämnden. Tiden för **snabbupplysningar** ska normalt vara sex veckor.

Upplysningar enligt 6 kap. 20 § 2 st. FB (s.k. snabbupplysningar) ska tas in före den muntliga förberedelsen endast om det finns särskild anledning att göra det, t.ex. att det finns en seriös

uppgift om att barnet far illa, att det finns risk för att barnet förs bort eller att föräldrarna brister i omsorg om barnet på något annat sätt. Det ska då finnas grund för att dessa upplysningar kommer att ge tingsrätten värdefull information inför ett interimistiskt beslut.

I dessa fall behöver snabbupplysningarna vara mer omfattande med bl.a. hörande av barnen. För att informationen inte enbart ska vara uppgifter om vad föräldrarna sagt till familjerätten bör tingsrätten tala om vad man vill ha för upplysningar. Det kan t.ex. vara:

- redovisning av samtal med barnet
- redovisning av samtal med förskole- och skolpersonal (pedagoger, kurator, sjuksköterska)
- uppgifter ur socialregistret i form av socialtjänstutredningar m.m.

Familjedomaren eller annan domare formulerar uppdraget till familjerätten. I denna begäran ska även frågan om målet är lämpligt för Konflikt och Försoning ställas.

Om barnet är tillräckligt moget för att dess inställning är av avgörande betydelse för utgången i målet (15-17 år) kan det vara lämpligt att ta in 6:20 upplysningar med begäran om att barnet ska höras och få möjlighet att berätta om sin inställning.

Observera att snabbyttranden ska tas in från båda parter hemkommuner/stadsdelsnämnder.

Om barnet och/eller ena föräldern har sekretesskyddade personuppgifter ska tingsrätten begära att familjerätten i den kommun där den andra parten bor även inhämtar upplysningar från den sekretesskyddades kommun/stadsdelsnämnd.

När uppdrag skickas till familjerätten anges i begäran om yttrandet parternas och barnens namn och personnummer. Fyll även i en begäran om att man skickar tillbaka dokumentet med uppgift om vem som handlägger ärendet, telefonnummer och mejladress (finns numera med i VERA blanketten). **Remisstiden är normalt 6 veckor.**

För ”att tänka på lista” vid snabbupplysningar se avsnitt 2.11.

2.4 Svaromålet kommer in/tiden har gått ut för att svara

Svaromålet ska innehålla

- inställningen till kändens yrkanden
- eventuella egna yrkanden

- redogörelse för de omständigheterna som åberopas till stöd för talan
- bevisuppgift.

Observera om svaromålet innehåller begäran om interimistiskt beslut eller påståenden som gör att 6:20 upplysningar ska hämtas in. Sådan begäran får framställas utan att svaranden behöver ansöka om stämning.

Svaromålet skickas snarast till käranden eller ombudet för kännedom eller yttrande över yrkanden. Detta yttrande ska ha kommit till tingsrätten en vecka före den muntliga förberedelsen.

Går svaranden med på kärandens yrkanden behöver målet inte sättas ut till muntlig förberedelse utan tingsrätten kan fatta beslut på handlingarna. Målet överlämnas till familjedomare/domare för beslut eller dom eller annan åtgärd.

2.5 Sätta ut målet till muntlig förberedelse

Muntlig förberedelse ska sättas ut inom två månader från det att svaromålet har kommit in eller tiden för svaromål har gått ut.

Normalt sätts tiden för den muntliga förberedelsen till två timmar. Om det är ett Konflikt- och Försoningsärende beräknas tiden till tre timmar och familjerummet bokas in.

Parterna kallas personligen vid vite. Käranden och svaranden, som har egna yrkanden, påminns om att talan förfaller om man inte inställer sig. Finns det en begäran om interimistiskt beslut ska parten kallas med påminnelse om att tingsrätten kan komma att pröva begäran även om parten inte kommer. Om båda parter har begäran om interimistiska beslut ska de kallas med samma påminnelse. Om det är ett Konflikt- och Försoningsärende läggs familjerättssekreteraren in som övrig aktör i VERA och kallas en halv timme före förhandlingen. Familjerättssekreteraren ska även få de handlingar som parterna har gett in till tingsrätten.

2.6 Syftet med den muntliga förberedelsen

Syftet med sammanträdet är att reda ut målet och att se till att de frågor som är föremål för domstolens prövning avgörs på ett sätt som tar hänsyn till barnets eller de specifika barnens bästa och är hållbart utifrån ett långsiktigt perspektiv. Det är oftast – men inte alltid – bäst för gemensamma barn att föräldrarna kommer fram till en samförståndslösning, som kan vara kortsiktig eller slutlig.

Det är viktigt att den domare som leder förhandlingen inte arbetar schablonmässigt utan är lyhörd för den faktiska situationen och utnyttjar de olika alternativ som står till buds. Det är därför av värde att det redan vid den första muntliga förberedelsen slås fast en plan, som med fördel kan avslutas med en bestämd tid för huvudförhandling (tidsplan).

Domaren bör vid den första muntliga förberedelsen ställa sig följande frågor

1. Ska **tillfälliga lösningar** prövas? Om så är fallet bör parterna vid förberedelsen kallas till en ny muntlig förberedelse. Om det redan från början står klart att det kommer att behövas flera försöksperioder bör samtliga förhandlingstider bokas in så tidigt som möjligt, gärna vid den första muntliga förberedelsen. Tänk på att det sällan är vettigt att använda fler än tre sådana försöksperioder. Om parterna inte har lyckats komma överens eller beräknas kunna göra det under den tiden är det oftast bättre att kalla till huvudförhandling.
2. **Bör målet avgöras snabbt?** Om parterna nyss har förekommit i en rättegång, det finns risk för att barnet kommer att fara illa på grund av våld, bortförande m.m. bör syftet med sammanträdet vara att undersöka behovet av utredning samt besluta om en hållbar tidsplan med inbokad huvudförhandling så att målet kan avgöras så snabbt som möjligt för barnets bästa.
3. Ska parterna skickas på **samarbetssamtal eller medling**? Medling är många gånger effektivare än samarbetssamtal, inte minst med hänsyn till att medlingen kan vara mer intensiv än vad samarbetssamtalen oftast är och att redovisningstiden för medlaren är **fyra veckor** medan tiden för samarbetssamtal oftast är **tre månader**. Det kan många gånger vara bra om domaren ringer upp medlaren under förhandlingen så att parterna kan få den första medlartiden redan då. Det finns en förteckning över lämpliga medlare med olika kompetenser angivna under G: stöd i arbetet/familjemål/medlare.
4. Är **Konflikt- och Försoning** lämpligt för målet? Om det kommer fram att parterna är i behov av mer intensiv hjälp med att hitta bra lösningar och få hjälp att hålla överenskommelser eller i behov av sociala insatser (t.ex. familjeterapi, barngrupper, föräldrautbildning) kan Konflikt- och Försoning vara en bra metod. Informera parterna om den metoden och kontakta sedan familjerätten med förfrågan. Målet kan därefter sättas ut till ny muntlig förberedelse dit även familjerätten kallas. Det är inget som

hindrar att familjerätten träffar parterna i avvaktan på nästa sammanträde och att de får ett uppdrag av domstolen att hålla ”utvidgade” samarbetsamtal.

5. Vilken **utredning** behövs inför avgörandet? Tänk på att olika typer av *utredningar* inte ska begäras in slentrianmässigt utan endast i de fall där tingsrätten anser att det finns ett behov av en viss utredning. Frågan är inte dispositiv varför parternas begäran om utredning endast är en av flera faktorer som tingsrätten har att beakta inför beslutet. En utredning kan många gånger ersättas av fylliga **upplysningar**, i vart fall kan den det om sammandrag av socialtjänstutredningar tas in, vilket bör ske. Det är viktigt att ordföranden, om upplysningar begärs in, lämnar riktlinjer till socialnämnden, t.ex. att höra barnet om sin livssituation och utreda dess vilja, höra skol-, förskole- och fritispersonal eller andra personer och belysa föräldrarnas hemförhållanden. Dock innebär en begäran om att det ska göras en konsekvensanalys i snabbyttrandet att familjerätten behöver samma tid som för en vårdnadsutredning. Ordföranden bör påpeka för parterna vikten av att de är tillgängliga för familjerätten under utredningstiden och att de kommer på kallelse till samtal.
6. Finns behov av **umgängesstöd**? Tänk på att kommunerna/stadsdelsnämnderna i allmänhet bara har umgängeslokaler att erbjuda under begränsade tider. Uppgifter om detta finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Umgängesstöd. Familjerätterna ska få tillfälle att yttra sig inom en vecka enligt 6:15 c § FB om de praktiska förutsättningarna för att anordna umgängesstödet. Beslutet om umgängesstöd ska vara tidsbegränsat. Tänk på att det tar tid innan umgänget med umgängesstöd kan komma igång eftersom barnet först ska besöka lokalen eller träffa kontaktpersonen dessförinnan. Om man vill ha en utvärdering av umgängesstödet ska detta begäras av familjerätten.
7. Vilken **bevisning** vill parterna åberopa?
8. När kan huvudförhandling hållas och hur ska rättsens sammansättning vara då?
9. Det är många gånger möjligt att redan vid den första muntliga förberedelsen göra en **tidsplan** som slutar med att en tid för huvudförhandling bokas. I tidsplanen anges tiden för bevisuppgifter och huvudförhandling. Huvudregeln är att huvudförhandling ska hållas **inom två månader** från det att vårdnads-, boende- och/eller umgängesutredningen har/ska ha kommit in.

2.7 Protokoll vid den muntliga förberedelsen

Protokollen ska inte skrivas kronologiskt utan struktureras med rubriker för att de ska vara lätta att hitta i som t.ex.

- BEGÄRAN OCH INSTÄLLNINGAR
- SKÄL FÖR BEGÄRAN OCH INSTÄLLNINGARNA
- NÄRMARE OM DE ÅBEROPADE OMSTÄNDIGHETERNA
- SAMFÖRSTÅNDSLÖSNING
- BEVISNING
- DEN FORTSATTA HANDLÄGGNINGEN (med tidsplan)
- BESLUT

Parternas utvecklan av sin talan (åberopade omständigheter) ska sammanfattas och begränsas till relevanta omständigheter. Tänk på att detaljerade redogörelser för parternas påståenden om varandra kan höja konfliktnivån. Språket ska utgå från tingsrättens riktlinjer för domskrivning och de mallar och autotexter som har tagits fram i domskrivningsarbetet. De beslut som fattats och skälen för dem ska redovisas tydligt och på ett lättillgängligt sätt.

När beslut fattas om yttranden eller utredning av familjerätten ska det redovisas vilken information eller utredning tingsrätten önskar, t.ex. att barnen ska höras. I beslutet ska även tidsfristerna anges.

I Konflikt- och Försoningsärenden ska familjerättssekreteraren få tillfälle att via E-post granska den information familjerättssekreteraren lämnat vid förhandlingen och som redovisas i protokollet (muf 2-3) innan det expedieras.

Protokollen ska expedieras till såväl parterna som ombuden samt om de innehåller beslut, som rör familjerätten eller det pågår en utredning där, till familjerätten.

2.8 Handläggarnas uppgifter efter muntlig förberedelse

Domstolshandläggarna går igenom protokollet från den muntliga förberedelsen för att se vad som ska göras av dem och expedierar i enlighet med det. Observera särskilt om beslut har tagits om följande

- **tidsplan** för målets handläggning (ska finnas om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt) vilket medför att bevakningar läggs in i VERA
- begäran om **6:20 upplysningar** inför ett interimistiskt beslut med precisering av de upplysningar tingsrätten vill ha (**remisstid: 6 veckor**)
- **vårdnads- boende eller umgängesutredning enligt 6:19 3 st. FB** med ev. preciseringar om vilken utredning man vill ha (**remisstid: 5 månader**).
- begäran om yttrande från familjerätten om **umgängesstöd** enligt 6:15 c 2 st. FB (**en vecka**)
- uppdrag till familjerätten om **samarbetssamtal** enligt 6: 18 FB (**redovisning inom tre månader**)
- uppdrag till **medlare** enligt 6:18 a FB att få föräldrarna att ingå en samförståndslösning (**redovisning inom 4 veckor**).

2.9 Vårdnads/boende och umgängesutredning

Utredning begärs normalt i den kommun/stadsdelsnämnd där barnet har sitt hemvist. Om en av parterna bor i en annan kommun/stadsdelsnämnd begärs utredningen där barnet bor i samråd med den andra kommunen/stadsdelsnämnden. En kopia av uppdraget skickas till den andra kommunen. Observera alltså att man inte ska begära utredningar i båda kommunerna. Tänk även på att flera stadsdelsnämnder i Stockholm har en gemensam familjerätt som gör utredningarna (Stockholm Sydost och Stockholm Sydväst). **Kontaktuppgifterna framgår av G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Kontaktuppgifter familjerätter**. Om barnet och ena föräldern har sekretesskyddade personuppgifter begärs lämpligast vårdnadsutredningen av den andra förälderns hemkommun. Enligt överenskommelse med familjerätterna ska utredningen vara klar inom fem månader. För frågan i vilka fall man bör inhämta utredning, se prop. 1997/98 s. 91 och 123.

2.10 Att tänka på vid begäran om utredning

- ✓ Om utredningen ska göras under sommarmånaderna kan familjerätten behöva några extra veckor på sig. Vid expediering av beslut om utredning ändra målstatus i VERA och lägg in bevakning

- ✓ när uppdrag skickas till familjerätten ange i begäran om yttrandet parternas och barnens namn och personnummer
- ✓ lägg till begäran om att de skickar tillbaka dokumentet med uppgift om vem som handlägger ärendet, telefonnummer och mejladress (finns nu i VERA blanketten)
- ✓ om uppdraget avser mer än en utredning – t.ex. begäran om yttrande om umgängesstöd- ange det i missivet så att registratören på familjerätten uppmärksammar det
- ✓ bifoga parternas inlagor, protokoll från muntlig förberedelse samt beslut till familjerätten
- ✓ när utredningen har kommit in skicka/mejla den f.k. till ombuden. Parterna ska ha fått den från familjerätten.

2.11 Att tänka på vid begäran om 6:20 upplysningar

- ✓ upplysningar måste tas in från båda parternas hemkommuner/stadsdelar
- ✓ om barnet och/eller ena föräldern har sekretesskyddade personuppgifter ska tingsrätten begära att familjerätten i den kommun där den andra parten bor även inhämtar upplysningar från den sekretesskyddades kommun/stadsdel
- ✓ när uppdrag skickas till familjerätten ange i begäran om yttrandet parternas och barnens namn och personnummer
- ✓ lägg till begäran om att de skickar tillbaka dokumentet med uppgift om vem som handlägger ärendet, telefonnummer och mejladress (finns nu i VERA blanketten).
- ✓ bifoga ansökan om stämning, svaromål och protokoll till begäran om upplysningar
- ✓ ange vad tingsrätten önskar att familjerätten ska ta in för upplysningar (t.ex. att barnet ska höras samt/eller förskolepersonal)
- ✓ överenskommen remisstid är sex veckor men ska skolpersonal höras och det är semestertider kan tiden utökas med några veckor
- ✓ när upplysningarna har kommit in skicka dem/mejla dem till ombuden. Parterna ska redan ha fått dem från familjerätten.

2.12 Att tänka på vid uppdrag till medlare

- ✓ kontaktuppgifter till medlare i familjemål finns på G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\Medlare i familjemål-verkställighetsärenden
- ✓ skicka eller mejla beslut om uppdraget till medlaren tillsammans med parternas skrifter och protokoll med besked om när rapporten ska lämnas till tingsrätten. Det finns nu en VERA mall för förordnande av medlare med upplysningar om vad rapporten om uppdraget ska innehålla. När *ditt medlaruppdrag är slutfört ska du lämna en redogörelse för de åtgärder som du har vidtagit under medlingen. Redogörelsen ska endast innehålla korta uppgifter om vilka möten som har förekommit och vilka andra kontakter som du har tagit. Har medlingen resulterat i en överenskommelse bör den bifogas redogörelsen. Observera att du **inte** ska redogöra för föräldrarnas eventuella förslag till lösningar eller de ståndpunkter de har intagit under medlingsförsöken.*
- ✓ när medlarens rapport med kostnadsräkning har kommit in lämnas denna till ansvarig domare för beslut om ersättning av allmänna medel och den fortsatta handläggningen
- ✓ har medlingen inte resulterat i en överenskommelse men det ändå finns möjligheter att vid en muf få parterna att komma överens kan medlaren tillsammans med parter och ombud kallas till muf. Av medlarlistan framgår vilka medlare som är villiga att inställa sig på en muf. Den ansvarige domaren tar ställning till detta.

2.13 Remisstider

1. Vårdnads/boende/umgängesutredning 6:19 3 st. FB	5 månader
2. Upplysningar enligt 6:20 FB (Snabbyttrande)	6 veckor
3. Yttrande om umgängesstöd enligt 6:15 c FB	1 vecka
4. Tillfälle att lämna upplysningar enligt 6:19 2 st. FB	1 vecka
5. Medlaruppdrag enligt 6:18 a FB	4 veckor
6. Samarbetssamtal enligt 6:18 FB	3 månader

Undantag kan förekomma när t.ex. utredningstiden omfattar semesterperioder. Om utredaren/medlaren begär anstånd ska skälen redovisas för det. Om anståndet innebär att tidsplanen hotas, konferera med familjedomaren/annan ansvarig domare innan beslut fattas.

2.14 Nya yrkanden

Om någon av parterna kommer in med begäran om nya interimistiska beslut

- ✓ utfärda inte ny stämning
- ✓ förelägg motparten att yttra sig
- ✓ om snabbupplysningar eller vårdnadsutredning har begärts sänd över skrifterna till familjerätten
- ✓ överlämna frågan till familjedomaren/ansvarig domare om muntlig förberedelse behövs eller beslut ska fattas på handlingarna.

2.15 Samförståndslösning under förberedelsen

Om parterna meddelar att de har kommit överens kan dom meddelas utan förhandling. Mål får dock inte avgöras utan att familjerätten har beretts tillfälle att yttra sig enligt 6 kap. 19. 2 st. FB.

Om familjerätten meddelar att parterna har slutit ett avtal som familjerätten har godkänt ska ombuden underrättas för frågan om återkallande av talan och beslut om avskrivning av målet.

2.16 Åtgärder efter vårdnadsutredningen

När vårdnads- boende- eller umgängesutredning har kommit in ska målet fortsätta beredas enligt tidsplanen. Om tidsplan inte har bestämts ska ombuden omedelbart bokas in till huvudförhandling inom två månader. Önskar de en fortsatt muntlig förberedelse ska denna bokas in i god tid före huvudförhandlingen. Parterna föreläggs att senast inom två veckor komma in med bevisuppgift. Parterna ska- om inte detta har skett vid den muntliga förberedelsen- tillfrågas om de önskar nämndemän vid huvudförhandlingen.

2.17 Planera för huvudförhandlingen

Huvudförhandlingsplan upprättas av en handläggare eller en notarie och godkänns av den domare som ska vara ordförande. Planera in tid för förlikningsdiskussioner. Första vittnet kallas normalt inte förrän 13.30.

Var noga med att välja rätt kallelseblanketter.

Käranden, som ska höras vid förhandlingen, ska kallas personligen med påminnelse om att talan annars förfaller. Detta gäller också svaranden som har egna yrkanden. Ska parten höras i

bevisyfte kallas kändan med V05 och personligen vid vite och påföljd (svaranden) om han eller hon inte har egna yrkanden.

Om en familjerättssekreterare ska höras som vittne hör med ombudet om det räcker med telefonförhör eftersom familjerättssekreterarna behöver använda sin tid bättre med att göra klart vårdnadsutredningarna istället för att lägga tid på resa till tingsrätten. Observera att två tolkar ska kallas i samma språk om förhandlingen beräknas ta mer än tre timmar.

Den utredning som åberopas som bevisning ska kopieras och delas ut till nämndemännen. Protokollföraren bör dela ut den 10 minuter innan förhandlingen börjar så hinner nämndemännen läsa igenom den och den behöver inte gås igenom i detalj av parterna under förhandlingen.

2.18 Handläggning enligt Konflikt och Försoning

Om någon av parterna eller familjerätten efter förfrågan enligt 6 kap 19§ 2.st FB anser att målet ska handläggas enligt Konflikt och Försoning ska parterna/den andra parten tillfrågas. Handläggarna skickar då ut en skrivelse med förfrågan och information. Mall på skrivelse, information om och checklista för metoden finns på **G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\PROJEKT -Konflikt och Försoning\Handläggning.**

Hänvisa även gärna till filmen som man når via tingsrättens hemsida

www.sodertornstingsratt.domstol.se/kof eller genom att googla Konflikt och Försoning på You Tube.

När svarstiden har gått ut beslutar familjedomaren eller den ansvarige domaren om metoden ska användas. Därefter bokas familjerättssekreterare och ombuden in till muntlig förberedelse och kallas tillsammans med parterna personligen. Familjerättssekreterarna kallas en halvtimme innan förhandlingen börjar. Familjerummet bokas. Handlingarna i målet skickas till familjerättssekreteraren. Målet förs in i förteckningen över projektmål för att vi ska få statistik över antalet mål för utvärdering av metoden. Om tingsrätten beslutat att målet inte ska handläggas enligt Konflikt- och Försoningsmodellen ska den familjerätt som yttrat sig underrättas om det.

Vid den muntliga förberedelsen bokas nästa tillfälle in för muntlig förberedelse. Mallar på protokoll och beslut finns på **G:\Stöd i arbetet\Familjemål\Familjerätt\PROJEKT -Konflikt och Försoning\Mallar.** Parterna får en utskrift av beslutet. Familjerättssekreteraren får i uppdrag att vid nästa sammanträde muntligt redogöra för de upplysningar som har

inhämtats och de utvidgade samarbetsamtal som har hållits. I protokollet vid nästa sammanträde redogörs för familjerättssekreterarens information.

Om tingsrätten beslutar att målet ska övergå till traditionell handläggning ska tidsplan upprättas vid den muntliga förberedelsen eller på handlingarna.

2.19 EU-intyg om domar och umgänge

På begäran av part ska intyg utfärdas om domar eller interimistiska beslut i äktenskapsmål och ”mål om föräldraskap” d.v.s. mål om vårdnad, särskilt förordnad vårdnadshavare, umgänge och boende. Detta följer av Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 (finns under ÄktP).

När tingsrätten har fattat ett interimistiskt beslut eller meddelat dom om umgänge när någon part har flyttat till ett annat EU-land ska tingsrätten automatiskt utfärda ett intyg på svenska enligt ett formulär, som finns som bilaga till förordningen. Om situationen först senare blir gränsöverskridande ska intyget utfärdas på begäran av part.

Intygen undertecknas av ansvarig domare.

2.20 Socialnämndens uppföljning av umgängesstöd

Det är socialnämndens skyldighet enligt 6 kap. 15 c 4 st. FB att följa upp hur umgängesstödet har fungerat. Detta gäller även umgängesstöd i en dom. När en rapport kommer in efter domen har vunnit laga kraft ska den inte aktbilageras. Ordföranden i målet får tillfälle att läsa rapporten. Den skickas sedan upp till Adm där den registreras.

3. Gemensam ansökan om vårdnad

3.1. Kontroll av ansökan

Kontroll görs av ansökan på samma sätt som vid ansökan om stämning om vårdnad.

- ✓ ansökningsavgift
- ✓ rätt domstol (barnets hemvist). Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågan upp av Stockholms tingsrätt. Vid gemensam ansökan ska rätten pröva sin behörighet självständigt. Tingsrätten kan sända över handlingarna till en behörig domstol om sökandena inte har något emot det. (Se 6:17 FB och 10:17 1 st. 7 p, 10:20 a RB)
- ✓ personbevis för vårdnadsfall
- ✓ är ansökan undertecknad av båda föräldrarna
- ✓ adressuppgifter

3.2 Den fortsatta handläggningen

Socialnämnden ska ges tillfälle att lämna upplysningar enligt 6:19 2 st. FB.

Tingsnotarie som har behörighet avgör målet.

En gemensam ansökan om vårdnad m.m. som blir tvistig lottas om till tvistigt mål. I sådant fall ändras partsställningen så att den som först begär ensam vårdnad eller liknande blir kärande och den andre föräldern svarande.

4. Gemensam ansökan om äktenskapsskillnad

4.1 Vad ska man kontrollera i ansökningen?

- ✓ är ansökningsavgiften betald
- ✓ är ansökningen inlämnad till rätt domstol, dvs. tingsrätten i den ort där någon av parterna har sitt hemvist. Med hemvist avses den ort där någon av parterna var folkbokförd den 1 november föregående år. Frågan om rätt domstol ska alltid prövas av tingsrätten (10 kap 17 § 1 st. 5 RB). Om det är fel domstol, kontakta parterna och hör efter om de har något emot att målet överlämnas till rätt domstol (10 kap 20 a §). Beslut om överlämnande fattas av domare och antecknas under ”Händelser” i Vera eller på handling i akten. Saknas samtycke eller förekommer något annat hinder för överlämnande ska ansökan avvisas. Tänk på att hemvistbegreppet är annorlunda om inte någon av parterna var folkbokförd i Sverige den 1 november året innan ansökan gavs in, se bl.a. 7 kap. 2 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Där avgörs en persons hemvist utifrån bosättningsplatsen om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheter i övrigt måste anses stadigvarande.
- ✓ finns det personbevis för äktenskapsskillnadsmål som inte är äldre än tre månader? Om personbevis saknas beställer handläggare detta hos Skatteverket.
- ✓ är ansökan undertecknad av båda makarna? Observera att blanketten för gemensam ansökan ibland används av en av makarna som en ansökning om stämning
- ✓ namn och adress samt telefonnummer på sökandena
- ✓ uppgift om någon av makarna har barn under 16 år
- ✓ uppgift om makarna har gemensamma barn under 18 år

- ✓ särlevnadsintyg eller tydliga uppgifter i personbevis, om makarna vill ha omedelbar dom.

4.2 Ofullständig ansökan

Se avsnitt 1.9.

4.3 Underrättelse till socialnämnden då makarna inte begär upplösning av den gemensamma vårdnaden

Enligt 3 § förordningen (1983:490) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m. ska domstolen innan den avgör ett mål om äktenskapsskillnad mellan makar som har gemensam vårdnad om eget barn, **om inte någon av makarna begär upplösning av den gemensamma vårdnaden**, underrätta socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört om att upplösning av den gemensamma vårdnaden inte har begärts i målet. Underrättelsen skickas samtidigt som stämning utfärdas om denna fråga inte är tvistig. I dessa fall behöver inte socialnämnden komma in med upplysningar.

4.4 Ska äktenskapsskillnaden föregås av betänketid eller inte?

Äktenskapsskillnaden ska föregås av betänketid om makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad. Har makarna levt åtskilda sedan minst två år, har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid, dvs. oavsett om den andra går med på det eller inte oavsett om det finns barn med i bilden. Det kan hända att äktenskapet inte har varat i två år. Särlevnad i tiden före det äktenskapet ingicks ska dock räknas in i tvåårsperioden (HD avgörande). Ett sätt att bevisa att makarna har levt åtskilda kan vara att inge s.k. **särlevnadsintyg**. För att godtas som särlevnadsintyg krävs att någon som har kännedom om makarnas förhållande intygar att makarna har levt åtskilda under minst två år och att den intygade personen genom sina personuppgifter går att identifiera. Ett annat sätt är att inge personbevis som visar att parterna varit folkbokförda på olika adresser under nämnda tid. Blankett för särlevnadsintyg kan lämnas ut på förfrågan **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader**

4.5 Dom utan betänketid

Underrättelse måste gå till socialnämnden om makarna har gemensamma barn under 18 år (6 kap. 19 § FB alt 3 § förordningen (1983:490) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m.).

Påminn i domen om att gemensam vårdnad ska bestå om den ska göra det (6 kap. 3 § 2 st. FB).

4.6 Underrättelse om betänketid

Behövs betänketid, ska domstolen underrätta parterna om att betänketid löper och ge besked om målets fortsatta handläggning.

Vid gemensam ansökan om äktenskapsskillnad börjar betänketiden löpa när makarnas gemensamma ansökan inkommer till tingsrätt. Krävs betänketid ska tingsrätten underrätta parterna om att sådan löper och samtidigt lämna parterna besked om målets fortsatta handläggning. Underrättelsen lämnas på en för ändamålet avsedd blankett och sänds till parterna i lösbrev. Tiden beräknas i överensstämmelse med lagen om beräkning av lagstadgad tid. Detta innebär t.ex. att om en ansökan inkommer den 2 februari så kan fullföljd ske tidigast den 3 augusti samma år (6 månader). Infaller den sista dagen för fullföljd på en helgdag är det första vardagen därefter som gäller. Något särskilt beslut om att betänketid löper – utöver nämnda meddelande – saknar reell betydelse och behöver inte meddelas.

Domstolshandläggare ska upprätta underrättelse om betänketid och lägga in bevakning i Vera. Bevakning läggs in i Vera på datum efter ca sju månader – alltid den första i nästkommande månad – då påminnelse om fullföljdstiden skickas ut till parterna. **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader**. Bevakning läggs även in på sista dagen för fullföljd av ansökan. Slutdagen är ett år från det att ansökan kom in. Finns inte motsvarande dag i slutmånaden är det den månads sista dag som gäller.

4.7 Interimistiska beslut

Sökandena kan begära att tingsrätten ska besluta omedelbart (dvs. interimistiskt) i olika frågor under betänketiden.

Interimistiska beslut kan avse

1. vårdnad barns boende/umgänge
2. rätt att bo kvar i den gemensamma bostaden
3. underhållsbidrag
4. besöksförbud

Socialnämnden ska få tillfälle att lämna upplysningar (7 dagar) innan rätten slutligen avgör fråga om vårdnad, boende och umgänge genom dom. Detta bör ske redan när beslutet begärs. Har parterna därefter ändrat överenskommelsen inför domen ska socialnämnden få tillfälle att yttra sig igen.

4.8 Återkallelse

Om en make återkallar begäran om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan makens begäran om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, ska begäran ändå prövas om den andra maken begär det. Den andra maken ska underrättas om detta när återkallelsen skickas till honom eller henne. (14 kap. 11 § ÄktB.) Om maken inte begär prövning ska målet skrivas av från vidare handläggning.

4.9 Dom efter betänketid

Särskild begäran om dom på äktenskapsskillnad kan framställas tidigast sex månader efter och senast ett år från betänketidens början.

En ansökan om fullföljd som kommer in innan sex månader har gått ska formellt sett avvisas. Kommer ansökan om fullföljd in för tidigt bör dock domstolshandläggaren istället kontakta parten per telefon och upplysa denne om att fullföljden inte kan tas upp till prövning och därför inte föranleder någon åtgärd från tingsrättens sida. Parten upplyses om att en ny begäran om fullföljd måste ges in till tingsrätten. Går parten inte att nå kan en skrivelse skickas till parten. **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader**

Nya personbevis ska ges in vid fullföljd efter betänketid. Handläggare begär in nya personbevis från Skatteverket om sådana saknas.

Om det bara är en av parterna som begär dom på äktenskapsskillnad ska den andra få tillfälle att yttra sig. En sådan handling ska inte delges.

Interimistiska beslut ska alltid omprövas i domen.

Påminn i domen om att gemensam vårdnad består om den ska göra det.

4.10 Att skriva av målet

Om en ansökan om äktenskapsskillnad inte fullföljs inom ett år från betänketidens början förfaller talan (gäller talan inte längre). Målet skrivs då av då från vidare handläggning. Beslutet om avskrivning sker med hjälp av stämpel och skrivs under av en notarie.

4.11 Fullföljd av äktenskapsskillnad

När betänketid har löpt i minst sex månader krävs en särskild begäran om fullföljd av ansökan om äktenskapsskillnad från någon av parterna. I samband med ansökan om fullföljd ska nya personbevis ges in. Dessa får inte vara äldre än tre månader. En ansökan om fullföljd kan ske **muntligen eller skriftligen**.

4.12 Avgöra målet genom dom

Förslag till dom på äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan sätts upp av domstolshandläggaren. Dom efter gemensam ansökan när parterna är överens beslutas av notarie.

När tingsrätten meddelar dom på äktenskapsskillnad ska domstolen – om barnet även efter domen på äktenskapsskillnad ska stå under båda föräldrarnas vårdnad – i domen påminna om att vårdnaden fortfarande är gemensam.

Observera att interimistiska beslut som meddelats under rättegången ska omprövas i domen.

4.13 Att registrera omloppstid i Vera

Den som sätter upp förslag till dom på äktenskapsskillnad i tvistigt mål registrerar målets omloppstid enligt anvisningar på Doris (Målhantering-Statistik/SIV-Registreringsanvisningar i Vera som berör SIV).

För registrering av omloppstid vid äktenskapsskillnadsmål (måltyp 1217) gäller från och med den 5 september 2013 följande:

Vid registrering av ett avgörande i Vera ska det datum (inkommanddatum) som visas automatiskt i fältet Omloppstid ändras till det datum då fullföljdsansökan inkom.

Om betänketiden löper ut utan att fullföljdsansökan har kommit in och målet härigenom skrivs av ska det datum (inkommanddatum) som visas automatiskt i fältet Omloppstid ändras till det datum då betänketiden löpt ut.

Ovan gäller endast måltyp 17, äktenskapsskillnadsmål, i målgrupp 12, familjemål. För övriga mål i målgrupp 12 anges målets inkommanddatum i rutan för omloppstid.

5. Ansökan om stämning i mål om äktenskapsskillnad m.m.

Angående frågan om rätt domstol; se under avsnittet Rätt domstol/Äktenskapsskillnad

Angående kontroll av ansökan; se under mål om vårdnad, boende och umgänge samt gemensam ansökan

Angående förordnande av god man för svaranden se avsnitt 2.1.

Angående betänketid; se under gemensam ansökan. Betänketiden löper dock från det datum då svaranden delgavs ansökan om stämning.

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid om han eller hon gör det sannolikt att han eller hon **har tvingats** att ingå äktenskapet eller om han eller hon har ingått äktenskapet före 18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd (5 kap. 5 § ÄktB).

Om ett särlevnadsintyg kommer in innan stämning utfärdats läggs autotext om särlevnad in i stämningen. Om intyget inkommer efter det att stämning utfärdats bör **innebörden** – dvs. att *om makarna lever åtskilda sedan minst två år har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid* - förklaras när det skickas över till motparten för eventuellt yttrande. Följande text kan tilläggas i föreläggandet. ”Makar som lever åtskilda sedan minst två år har enligt lag rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.”

5.1 Interimistiskt beslut under betänketiden

Käranden eller svaranden kan begära att tingsrätten förordnar interimistiskt i olika frågor under betänketiden. Frågorna kan avse

- vårdnad, boende och umgänge
- rätt att bo kvar i den gemensamma bostaden
- underhåll till maka (här bortses från fallet med underhåll till barn), och
- besöksförbud.

Begäran kan också finnas om bodelningsförrättare och ersättningsgaranti. Är fråga enbart om bodelningsförrättare handläggs den inom ramen för det befintliga målet. Frågan om ersättningsgaranti handläggs i särskilt ärende.

Handläggningen av tvistiga frågor sker enligt riktlinjerna för mål om vårdnad, boende och umgänge.

5.2 Fullföljd av äktenskapsskillnad

När betänketid har löpt i minst sex månader krävs en särskild begäran om fullföljd av ansökan om äktenskapsskillnad från någon av parterna. I samband med ansökan om fullföljd ska nya personbevis ges in. Dessa får inte vara äldre än tre månader. En ansökan om fullföljd kan ske muntligen vid förhandlingen eller skriftligen.

När en ansökan om fullföljd kommer in ska motparten få tillfälle att yttra sig med påminnelse om att målet kan avgöras även om inget svar kommer in.

När tingsrätten meddelar dom eller deldom på äktenskapsskillnad ska domstolen – om barnet även efter domen på äktenskapsskillnad ska stå under båda föräldrarnas vårdnad – i domen påminna om att vårdnaden fortfarande är gemensam. Detta är fallet även om tvistig fråga om vårdnaden fortfarande är föremål för tingsrättens prövning. I sådant fall anges i deldomen att det i målet kvarstår fråga om vårdnad etc.

6. Särskilt om faderskapsmål

6.1 Vem har rätt att väcka talan?

Bestämmelser om vem som får väcka talan finns i 3 kap. föräldrabalken. Talan om hävande av faderskap kan väckas av den man som enligt presumtionen i 1 kap. 1 § samma balk ska anses som barnets far och av barnet. Talan om fastställande av faderskap väcks av barnet. I vissa fall ska barnets talan föras av socialnämnden, se 3 kap. 5 § 2 st. och 2 kap. 1 § föräldrabalken. I 3 kap. 5 § finns även bestämmelser om att modern och särskilt förordnad vårdnadshavare får föra talan för barnet.

6.2 Att handlägga mål om faderskap

Beroende på vilken bevisning som åberopas och svarandens inställning kan målet antingen avgöras på handlingarna eller sättas ut till muntlig förberedelse. De flesta av dessa mål kan

avgöras på handlingarna. När en faderskapsundersökning finns kan målet oftast avgöras på handlingarna. Det är fallet även om käranden har åberopat förhör med sig själv eller förälder som är vårdnadshavare. Tingsrätten kan i sådant fall överväga att avvisa bevisningen som obehövlig. Parterna bereds tillfälle slutföra sin talan och eventuell kostnadsräkning infordras när så är aktuellt.

Kan målet inte avgöras på handlingarna ska målet sättas ut till muntlig förberedelse, som kan övergå i huvudförhandling i förenklad form. I sådana fall bör domstolshandläggaren redan från början välja mötestypen muntlig förberedelse och ev. huvudförhandling.

I målet kan en faderskapsundersökning finnas med som bevisning redan när stämningsansökan kommer in. Käranden eller svaranden kan även begära att sådan ska utföras under målets handläggning. Faderskapsundersökningen utförs av Rättsmedicinalverket och beslutas av domare. De som omfattas av undersökningen ska först ges tillfälle att yttra sig innan ett sådant beslut fattas. Om det i stämningsansökan framgår att utpekad far (annan än svaranden) är villig att genomgå sådan undersökning behöver domstolen inte på nytt inhämta dennes tillstånd. Inte heller behöver den som begär sådan undersökning yttra sig på nytt.

Domstolshandläggaren eller notarie sätter upp beslut om faderskapsundersökning i protokoll. När protokollet expedieras till parterna (och eventuell tredje man som omfattas av undersökningen) ska provtagningsblanketter bifogas. De som ska genomgå faderskapsundersökning kan göra detta på vårdcentralerna. Det är viktigt att påminna dem om att de har provtagningsblanketterna med sig. Ett alternativ till blodprovstagning är topsning på familjerätten. Det framgår av kontaktuppgifterna på G intranätet vilka familjerätter som erbjuder topsning. Familjerätterna önskar att parterna har blanketter med sig och beslut från tingsrätten.

Om part bor utomlands ska tingsrätten skicka med ett provtagningskit. Provtagning sker i sådana fall genom s.k. topsning och inte blodundersökning. Blanketterna kan hämtas hem från Rättsmedicinalverkets hemsida www.rmv.se (under fliken rättsgenetik). Provtagningskit beställs av tingsrätten från Rättsmedicinalverket (tel. nr. 013-31 58 70). Beslut om faderskapsundersökning ska alltid delges dem som den berör eftersom tiden för när prov ska tas annars är svår att beräkna.

Kostnaden för faderskapsundersökning ska enligt 3 § lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap alltid stanna på staten om det är domstolen som har beslutat om undersökningen. Är det socialnämnden som har beslutat om undersökningen är det nämnden som ska svara för kostnaderna.

7. Något om mål om underhållsbidrag

Mål som endast avser underhåll till barn är **dispositiva** och handläggs i enlighet med vad som anges i tingsrättens riktlinjer för handläggning av dispositiva tvistemål.

Talan om underhållsbidrag till barn tas upp av rätten i den ort svaranden har sitt hemvist. För dessa mål gäller att rätten inte självmant prövar sin behörighet, utan frågan om behörighet tas upp endast om svaranden gör foruminvändning. Någon möjlighet att i ett mål om underhåll överlämna detta till rätt domstol finns inte så om käranden efter en i rätt tid framställd foruminvändning inte återkallar sin talan återstår för domstolen att avvisa den. Stämning och kallelse i dessa mål ska vidare utfärdas vid äventyr av tredsakodning.

8. Sekretess i familjemål

Sekretess gäller för uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden i familjerättsliga mål och ärenden (36:1 OSL) **endast under förutsättning att en part har begärt det**. Ofta är utredningar och yttranden från socialtjänsten sekretessbelagda där på grund av deras sekretessbestämmelser. Denna sekretess överförs alltså inte automatiskt. Om utredningarna innehåller klart känsliga uppgifter bör domstolen ändå på eget initiativ kunna ta reda på parternas synpunkter i sekretessfrågan (Heuman, Tansjö: Sekretess m.m. hos allmän domstol, 3 uppl, s. 76).

9. Mallar och lathundar

I kvalitetsarbetet har medarbetare utarbetat blanketter och underrättelser till parter. De finns på **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Äktenskapsskillnader**.

Översatta informationsblanketter finns på **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Översatta handlingar**.

Mallar och autotexter på formuleringar i interimistiska beslut och domar m.m. i familjemål finns på **G:\Utvecklingsarbete\Arbetsgrupper**

En lathund med svar på ofta ställda frågor finns på **G:\Stöd i arbetet\Mallar och Lathundar\Lathundar**